

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РОЗРОБЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОГО СТАНДАРТУ

Анотація. Розглядаються взаємозв'язки між існуючою соціально-економічною ситуацією, ринком праці і професійною освітою та виявляються шляхи структурної перебудови системи професійного навчання на компетентнісній основі, що визначає ефективність професійної діяльності робітника і попиту його на ринку праці.

Ключові слова: професійна освіта, освітньо-професійний стандарт, компетентнісний рівень, оцінювання професійних компетенцій.

З розвитком ринкової економіки, все більш орієнтованої на споживача, збільшився попит на послуги високої якості. Тож сьогоднішній ринок праці потребує висококваліфікованих робітників осучаснених професій як у традиційних галузях виробництва, спричинених їх модернізацією, так і новітніх, що виникли порівняно недавно. У зв'язку із цим, система ПТО має вчасно реагувати на ці запити і зміни й надавати освітні послуги, спроможні забезпечити необхідний професійний рівень випускникам на компетентнісному рівні професійної освіти.

Розроблення професійного і освітньо-професійного стандартів нового покоління, з урахуванням тих протиріч, що існують між професійною освітою і потребами ринку праці, дозволять перетворити ПТНЗ у необхідну ланку постачання робітничого потенціалу для відновлення економіки країни, а держави у сучасну й конкурентоспроможну.

Оновлення професійного і освітньо-професійного стандартів оснований на компетенціях для професійно-технічної освіти передбачає реалізацію комплексних завдань в її структурній перебудові. Це безумовно, матиме

позитивний вплив для вирівнювання попиту і пропозиції трудового ресурсу на ринку праці.

В організації системи професійної освіти необхідно враховувати і керуватися новими підходами, такими як: формування в учнів ПТНЗ необхідних для ринку праці практичних умінь і навичок; реагування на зміни потреб роботодавців; використання під час професійної підготовки прогресивних технологій праці; створення гнучких навчальних програм, зокрема за модульною системою; впровадження ступеневої освіти; особистісний підхід під час навчання; інтегрування окремих видів діяльності в межах певної професії; підняття престижності робітничих професій; формування в учнів професійної етики; сприяння професійному зростанню своїх учнів. За таких умов професійно-технічна освіта не відставатиме від академічної в плані престижності.

Отже, за сучасних соціально-економічних умов професійна освіта реалізується як безперервна, що зумовлює потребу в структурній реорганізації професійного навчання на ступеневе. В окремих ПТНЗ України, в яких створені експериментальні майданчики, здійснюється інтеграція споріднених професій із запровадженням модульної системи професійно-технічної освіти.

Слід зазначити, що результативність професійної освіти не вимірюється лише економічними параметрами. Вона стає важливим фактором особистісного розвитку, стартовим майданчиком становлення активної життєвої позиції особистості та засобом для індивідуального самовираження. Тож сприяє формуванню професійних, ключових та наскрізних компетенцій кваліфікованих робітників.

Нова парадигма вимагає змін у підходах до освітніх стандартів: тепер вихідним пунктом для їх розроблення є не навчальні програми, а професійні стандарти (вимоги трудової діяльності). Головна її ідея у тому що, важливим є кінцевий результат – що саме вміє робити робітник і наскільки гарно [4]. Однак схожих між собою результатів можна досягти різними шляхами. Не

має значення, яку освіту людина отримала: формальну, неформальну чи інформальну у процесі навчання (кількість годин проведених у навчальних аудиторіях чи безпосередньо на робочому місці, у тренінгових програмах або самостійно тощо).

Така ситуація потребує й перегляду підходів в оцінюванні і процесів проведення оцінювання (атестацій), що логічно призводить до необхідності розроблення процедур та механізмів визнання попереднього навчання чи досвіду роботи, а також допущення до різних рівнів атестації: перше – офіційне, завершенням попереднього рівня атестації; друге – демонстрацією необхідних компетенцій у професійних навичках [1].

Професійне навчання розуміється як процес поступового засвоєння складних фахових знань, понять, категорій за принципом наростаючої складності, а також набуття умінь і навичок, що у сукупності визначають професійні компетенції працівника. Цей процес охоплює як формальну, так і неформальну освіту. Якщо під час кваліфікаційної атестації результати навчальної діяльності нижче вимог освітньо-професійного стандарту, то учню (студенту) не може бути присвоєна кваліфікація. Кваліфікація означає офіційне визнання цінності засвоєних компетенцій для ринку праці і подальшої оцінки професійних компетенцій освіти [2].

В оцінку професійних компетенцій робітничих професій мають входити як теоретичні знання (тести), так і практичні уміння (практичні завдання). Їх розробниками можуть стати фахові методичні центри.

Для визначення компетентнісного рівня працівників робітничих професій і підтвердження їхнього кваліфікаційного рівня, створюється державна кваліфікаційна комісія незалежних експертів, об'єднаних представниками як навчальних установ, зокрема працівників системи ПТО так і представників від виробництва, роботодавців чи інших компетентних фахівців у даній галузі. Головою державної кваліфікаційної комісії призначається представник роботодавця або замовника підготовки кваліфікованих робітників – керівник, професіонал відповідної галузі

виробництва чи сфери послуг; заступником голови – керівник або заступник керівника навчального закладу, членами – старший майстер (майстер) виробничого навчання, викладач з предмету професійно-теоретичної підготовки, працівник, відповідальний за організацію курсового професійно-технічного навчання та інші представники підприємства, установи, організації, де здійснюється курсове чи індивідуальне навчання на виробництві чи у сфері послуг. Під час проведення кваліфікаційної атестації з професій, спеціальностей та спеціалізацій, пов'язаних з роботами на об'єктах з підвищеною небезпекою праці, що перебувають під наглядом спеціально уповноважених державних органів, до складу державних кваліфікаційних комісій включаються представники цих органів. У разі потреби державна кваліфікаційна комісія може залучати для розгляду питань, що стосуються її компетенції, працівників різних служб підприємств, установ та організацій за погодженням з їхніми керівниками [6].

Представники системи ПТО, а саме навчальний персонал (викладачі, майстри виробничого навчання), також повинні проходити періодичні атестації з метою підтвердження свого компетентнісного рівня, вміння продемонструвати відповідний стандартний рівень володіння наявними практичними навичками у сукупності з хорошими знаннями і досвідом викладання професійно-технічних предметів. Оцінювання їхньої діяльності здійснюється за наступними напрямками:

- оцінка технологічного (професійного) рівня;
- оцінка педагогічної майстерності.

Також необхідно передбачити оцінювання екологічної, професійної, естетичної культури, креативності, безпеки виробництва тощо. Під час оцінювання компетентнісного рівня фахівця особливу увагу слід звертати на гнучкість його знань і креативне, творче їх застосування.

Дуже важливо, щоб і адміністрація навчального закладу дбала про свій персонал, заохочувала і надавала можливості для їхнього потенційного зростання і самовдосконалення. Це курси підвищення кваліфікації; участь у

конкурсах; використання низькозатратних методів освіти, включаючи дистанційне навчання і самонавчання на основі використання комп'ютерних технологій; оплачувані або неоплачувані відпустки для працівників, які бажають пройти довгострокові навчальні програми, безпосередньо пов'язані з їхньою діяльністю, що покращать знання і навички, необхідні для подальшої роботи.

Висока компетентність, значною мірою визначає ефективність професійної діяльності робітника, забезпечує його конкурентоздатність в конкретній сфері праці. Професійна компетентність майбутнього фахівця є важливою передумовою досягнення освітньої мети в сучасній професійній підготовці. Компетентнісний підхід в організації багаторівневої і різнобічної освіти, підтримання належного фахового рівня навчального персоналу в системі ПТО, дозволить надавати ефективну професійну освіту молоді та дорослому населенню, забезпечуватиме їх високоякісним навчанням, тренінгами та іншими ефективними видами освітніх послуг; дозволить впроваджувати сучасні педагогічні і виробничі технології тощо.

Компетентнісний рівень керівників, спеціалістів та службовців характеризується рівнем освіти, досвідом роботи на тій або іншій посаді. Virізняють спеціалістів найвищої кваліфікації (працівники, що мають наукові ступені та звання), спеціалістів вищої кваліфікації (працівники з вищою спеціальною освітою та значним практичним досвідом), спеціалістів середньої кваліфікації (працівники з середньою освітою та деяким практичним досвідом), спеціалістів-практиків (працівники, що займають відповідні посади – інженерні, економічні, але не мають спеціальної освіти). Тож у розробленні сучасних професійного і освітньо-професійного стандартів враховується компетентнісний компонент.

Робітники за рівнем кваліфікації поділяються на чотири групи: висококваліфіковані, кваліфіковані, малокваліфіковані і некваліфіковані. Вони виконують різні за складністю роботи і мають неоднакову професійну підготовку [5]. Коло професійних компетенцій і конкретний рівень

кваліфікації робітників визначає національна рамка кваліфікацій. Національна рамка кваліфікацій регламентує професійні стандарти, на яких ґрунтуються програми навчання у ВНЗ і середньотехнічних навчальних закладах. Вона є основою стандартизації професійної діяльності й освіти. Професійні стандарти містять вимоги щодо компетентності працівників на різних рівнях кваліфікації.

Професійна кваліфікація визначає межі професійної діяльності і необхідний комплект компетенцій працівника. Професійна освіта на компетентісній основі зумовлює продуктивне здійснення інтегративних видів діяльності, визначає соціально-професійну мобільність працівників і дозволяє їм успішно адаптуватися у різних соціальних і професійних спільнотах.

На закінчення відзначимо, що важливою умовою досягнення соціально-економічних цілей відновлення економіки держави є випереджувальне професійне навчання. Розроблення освітньо-професійного стандарту на базі оновленої національної рамки кваліфікацій і професійного стандарту, введення в теорію і практику професійної освіти нових форм організації навчання на компетентісній ступеневій особистісній основі, збагатить її новими підходами, що стане підґрунтям освітніх інновацій і, сподіваємося, сприятиме подоланню невідповідності між пропозиціями робочої сили та існуючими потребами ринку праці. Ефективна система виробництва і ринку послуг в економіці держави можлива за умови переходу до гнучкої різнопланової ступеневої системи професійно-технічної освіти.

Література

1. Взаємодія ринку праці та професійно-технічної освіти. Механізми створення Державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних професій: зб. мат., підгот. у рамках реалізації укр.-нім. проекту «Підтримка реформи професійно-технічної освіти в Україні». – К., 2009. – 276 с.

2. Голубенко, Олександр. Освітні стандарти як інтерфейс між освітою та сферою праці : [електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=624 –
3. Закон України: “Про професійно-технічну освіту” №103/98-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : oblosvita.com/.../1461-zakon-ukrayini-pro-profesijno-texnichnu-osvitu.html
4. Национальная рамка квалификаций в Украине / А. Мирошниченко // Електронний ресурс [http://www.hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=1251] – рус.
5. Про затвердження Положення: про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) / Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. № 65. Зміна тексту: ПКМ № 1482. 13.08.1999 р.
6. Положення про порядок кваліфікаційної атестації та присвоєння кваліфікації особам, які здобувають професійно-технічну освіту / Затверджено наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства освіти України від 31 грудня 1998 р. № 201/469

Корницкая Л. А. ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ РАЗРАБОТКИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНДАРТА

Аннотация. Рассматриваются взаимосвязи между существующей социально-экономической ситуацией, рынком труда и профессиональным образованием, выявляются пути структурной перестройки системы профессионального образования на компетентносной основе, которая определяет эффективность профессиональной деятельности рабочего и востребованности его на рынке труда.

Ключевые слова: профессиональное образование, образовательно-профессиональный стандарт, компетентносный уровень, оценивание профессиональных компетенций

Kornyts'ka Larusa A THEORY AND PRACTICE OF TRADE EDUCATION IS IN CONTEXT OF DEVELOPMENT EDUCATIONALLY OF PROFESSIONAL STANDARD

Abstract. Intercommunications are Examined between an existent socio-economic situation, labour-market and trade education, and the ways of the structural re-erecting of the system of professional studies appear on kompetens basis which determines efficiency of professional activity of worker and demand of him is at the market of labour.

Keywords: trade education, educationally professional standard, kompetens level, evaluation of professional